

Fazekas Luca: „Félremagyarázott és elhallgatott igazság! Egy aljas kor aljas titkai” avagy egy család élete a téészesítés idején

Ennyi maradt az egykori 100 holdból...

1. Személyes kötődés:

Vajon mennyit tud egy mai fiatal a téészesítésről? Semmit, válaszolnák sokan, különösen azok, akik folyamatosan azt hajtogatják: „Ezek a mai fiatalok...” A válasz természetesen nagyon közel áll a valósághoz, de kérdés, hogy ez teljesen a generációnk hibája-e? Azt hiszem pályamunkám kidolgozása közben választ kaptam erre a kérdésre.

Mivel én sem tudtam sokat a téészesítés történelmi háttéréről, az elkészített interjúk előtt természetesen utánajártam a dolognak. Megtudtam, hogy a téészesítés két szakaszban zajlott. Az első szakasz első része 1951 és 1952 között zajlott. Majd az 1953-as megtorpanás után (gazdasági okokból) a folyamat folytatódott 1955-től az 1956-os forradalomig. A téészesítés második szakaszára 1957. és 1962. között került sor.

Szerettem volna a pályázatot minél személyesebbé tenni, ezért a száraz történelmi tények helyett, amiket minden lexikonban meg lehet találni, inkább a környezetemben lezajlott valós eseményekre fókuszáltam. A történetet mégis csak jobb olyan szájából hallani, aki ott volt és tényleg átélte ezeket az eseményeket. A történet szereplői pedig nem elég, hogy valós személyek, de még rokonaim is. A nagymamám, Papp Ibolya és családja ugyanis igencsak megszenvedte a téészesítést. Az interjút vele és testvérével, Papp Zoltánnal készítettem. Ugyan még gyerekek voltak, de ezek az események a mai napig sokszor eszükbe jutnak.

A tanúk (Papp Zoltán, Papp Aranka, Papp Ibolya)

2. Papp Ibolya:

Korábban, vagyis a két világháború között a családnak mindene megvolt. Az úgynevezett hangyaszövetkezetekbe beadott termés után tisztességesen megkapták a nekik járó pénzt. Minden nekik szükséges élelmiszert megtermeltek a kertben. Mivel minden eszközük (mind mezőgazdasági mind egyéb gépek, például varrógép) volt, ami akkoriban szükséges volt, szinte teljesen önellátóak voltak.

A második világháború rosszul érintette a családot. Nagymamám édesapját, Papp Zoltánt, elvitték a háborúba. Dédmamám ottmaradt három gyerekkel, akik közül a legkisebb, Aranka, alig volt egy éves. Nagyon sok menekült volt. Az egyik szobában nagymamám elmesélése alapján tizenhárman aludtak. A szobán forgó földeket dédapám vette és örökölte. Az 1945-ös földosztásból egyáltalán nem is részesedtek.

Boldog békeidők

A gazdasági udvar pár évvel később

A család a kisgazda pártot támogatta, nagymamám szavaival élve a dédpapám „íz-ig-vérig” kisgazda volt. A kollektivizálásról csak az első behíváskor szereztek tudomást. Hangosbemondók segítségével behívták a kuláknak titulált embereket, köztük Papp Zoltánt és Bödök Pétert, nagymamám édesapját és nagybátyját. „Gondolja meg jól Zoli bácsi! Magára hallgat az egész falu, mert maga jó gazda.”-idézte nagymamám az invitáló szavakat. Velük, vagyis a nagygazdákkal azt akarták elérni, hogy a kisebb gazdák is kövessék a példát. Dédapámat nem tudták meggyőzni, de voltak emberek, akiknél sikerrel jártak az agitátorok. Ők zsarolással, megfélemlítéssel és fenyegetéssel kényszerítették az embereket a belépésre. Ez nem egyszer fordult elő, ám az utolsó behívás a téeszbe való belépéssel ért véget.

„Nagybátyámat, Bödök Pétert, kabátban meleg kályha mellé ültették és addig nem engedték el, amíg alá nem írta a téesz belépési nyilatkozatát. Úgy hívták, hogy Béke téesz. Mindent be kellett vinni. Forintot pontosan nem tudok, hogy mennyit, de mindent. Kocsit, lovat és minden mezőgazdasági szerszámot, vetőgépeket és állatokat. Valami minimális kárpótlást kapott, de sajnos az összegre nem emlékszem.”

Az ember, aki ezt a belépési nyilatkozatot aláírta Bödök Péterrel, Horváth Antal volt, akit nagymamám a beszélgetés során csak Antiként emlegetett. Ez is azt mutatja, hogy az említett már gyerekkora óta ismerték, sőt az apja a család barátja volt. A téeszelnök a faluban szintén a család egy ismerőse, a dédapám aratója, Teszler Vendel lett. A kollektivizálás elvégzésére általában jellemtelen, munkakerülő embereket béreltek fel.

„Édesapám ezután állandóan beteg volt, rokkantnyugdíjas lett. Ezután két infarktust kapott, majd 68 évesen meghalt a sok idegeskedéstől és megpróbáltatástól. Meg hát bántotta is a dolog. Mindenki gazdálkodott, a nagyszülei is, ő pedig aranykalászos gazda volt. Édesanyám a téeszben dolgozott úgynevezett gyalogmunkásként. Meg volt adva, hogy hány sort kellett megkapálni. A saját földjükön. A brigádvezetőknek általában még hat osztálya sem volt, ők dirigáltak. Addig nem mehettek haza, amíg az aznapi munkaegységet nem teljesítették. A fizetés pedig olyan kevés volt, hogy év végén szinte nem ő kapott, hanem neki kellett fizetni. Összesen a száz hold földből egy hold szőlő maradt meg. Disznót nem kellett beadni és birkákat sem, csak a nagy állatokat, a lovakat, akiknek volt tehenet.”

A történeteknek nem csak az érintettek akkori helyzetére, hanem egész jövőjére is hatása volt. Papp Zoltánnak és Ibolyának későbbi tanulmányai során is hátránya származott családjuk vagyoni helyzetéből.

„Felvettek Tamásiba, amikor volt a téeszítés - folytatta a nagymamám - gimnáziumba, de márciusban kirúgtak, osztályidegenségre hivatkozva, így az egész év elveszett. Az igazgató édesapámmal szóba sem állt, a helyettese intézte az ezzel kapcsolatos papírmunkákat. Ezt követően Szentendrén fejezhettem be a gimnáziumi tanulmányaimat, reformátusként az ottani piaristák fogadtak be. Később az egyetemen csak a felvételiig jutottam. Az orvosira, ahova szerettem volna menni, nem is mertem jelentkezni. Egy osztálytársamat, Pannit, felvették az egyetemre, de a félévi vizsgái után őt is kirúgták. Az még rosszabb volt. Édesanyám nyugdíjat csak 65 kora után kapott és akkor is csak méltányossági nyugdíjat.”

Annak ellenére, hogy szinte senkiben nem lehetett megbízni, természetesen ezeknek a nehéz időknek is megvoltak a „hősei”, akik igyekeztek menteni a menthetőt és segíteni kevésbé szerencsés embertársaikon. A nagymamám egy állatorvost említett, akire a körülmények ellenére a mai napig szívesen gondol vissza, habár a nevére nem emlékszik. Ő azt tanácsolta dédpapámnak, hogy lépjen be a téeszbe, hiszen így elkerülheti a földekre, tojásra és zsírra (emiatt feketén, a pincében vágta disznót) kivetett hatalmas adókat.

„Egyik este, mikor mi gyerekek már aludtunk, édesapám megkérdezte anyámat, hogy mikor süt kenyeret és kérte, hogy gyorsan csomagoljon össze. Átjött egy régi ismerősünk, Pista, aki bognár

volt és beszervezték a pártba. Párttag volt, de nem felejtette el honnan jött és hogy az édesapja hogyan halt meg Don kanyarban. Ő kérte, hogy pakoljanak, mert reggel jön a kocsi. Húsz kiló csomagot vihetett volna a család. De hajnalban szóltak, hogy a tábor, ahova vitték volna őket megtelt. Az Alföldre kellett volna menniük rizst termelni. Ezt megúsztuk, de nem kívánom ezt a sok izgalmat senkinek. „

De nem csak egy-egy nehezebb nap volt akkoriban. A nagymamám szerint a Rákosi korszak mindennapjaiban sem volt egyszerű élni. A fentebb említett adók mellett minden terményből vagy élelmiszerből be kellett adni. „Első a beadás.”- emlegették gyakran. Ezek a beadandó mennyiségek azonban a valóságtól messze álltak. Például tíz tyúk után napi nyolc tojást kellett leadni. Ez nyáron egy reális értéknek számított, de azzal nem számoltak, hogy amikor kevesebb napfény van egyáltalán nem tojnak a tyúkok. Nem maradt otthon egy darab sem? Esetleg az érintetteknek a saját pénzükön kellett vegyenek tojást, hogy teljesítsék a megadott mennyiséget? Mindez nem érdekelte őket. Embereket, sőt egész családokat költöztettek be a korábbi módosabb gazdákhöz, akik semmit nem fizettek az ott tartózkodásért és a család élelmeit ették.

1953-ban kis enyhülés következett be és már nem vették olyan komolyan a beszolgáltatást. De aztán 1955-ben folytatódott minden, így még rosszabb volt a visszaállás.

3. Papp Zoltán:

Nagymamám testvérét mohácsi otthonában látogattam meg és kértem, hogy mesélje el emlékeit a témával kapcsolatban.

Elsőként a disznóbeszolgáltatás módszeréről beszélt, ami később több humoristát is megihletett:

„Megkérdezték, hogy mennyit fog elleni ez a disznó, azt mondtuk hármat. Azt mondták az kevésnek tűnik, írjunk be négyet. A községházán azt mondták, ez kevés lesz, mert a szomszéd községben hatot írtak, írjunk mi is hatot. A pártbizottságnál átírták hétre. Mire aztán a minisztériumba ért, nyolc volt.”

Természetesen ő is elmesélte a család történetét a téészesítés idején, amit „meg is ért, meg nem is”:

„Mikor 1958-ban nem vettek fel az állatorvosi egyetemre, nálunk a faluban még maszek világ volt. Otthon maradtam kitűnő érettségivel édesapámnak segíteni. Következő évben felvettek Gödöllőre egyetemre, de előfelvételisnek. Besoroztak katonának, de nyugodt voltam. Úgy gondoltam, úgysem visznek el katonának, mert felvettek az egyetemre. Aztán mégis elvittek, Tolna megyéből Nyíregyházára. Azt akarták, hogy jelentkezsek tiszti iskolába, de nem jelentkeztem. Ott éltem meg az első téészesítést.”

Ahogy mesélte, Orosházára vitték el, ahol már javába szervezték a téeszt. Az ezredparancsnokuk sofőrje mesélte Zoli bácsinak, hogy a városi agitátorok mentek. Később azt mondták, hogy a parasztság önként lépett be a téeszbe.

„Erről az „önkéntől” annyit tudunk, hogy a tanyavilágban csak annak nem esett baja, aki rögtön aláírta a papírokat és belépett. Berakták az embereket este a terepjáróba és vitték a tanya körül. Egy-két órát autóztatták és, ha akkor sem írt alá, akkor másnap még messzebbre vitték. És így ment ez egészen addig, amíg be nem lépett a téeszbe.”

Kíváncsi volt, hogy mi történik otthon, Szokolyon, de nem mert írni. Mikor végre szabadsága volt, hazament és akkor tudta meg, hogy édesapja adója háromszoros volt, amiatt, hogy a földje magasabb kategóriába esett.

„A faluban a téészesítés úgy zajlott, hogy megkerestek egy-két jobban kereső, jobban gazdálkodó vagy okosabb gazdát- köztük édesapámat is- és őket agitálták a téeszbe először. Találtak is ilyen gazdákat, ezért nem volt szükség olyan erőszakra, mint amit Orosházán

hallottam. Itt is volt, akinek nem tetszett, de ilyenre nem volt példa. Viszont magában a téészen az önkéntesség csak az emberek 50%-ra vonatkozott körülbelül. A téész sikeressége azon múlt, hogy hozzáértő vagy hozzá nem értő gazdák kerültek-e be. A téész azoknak a gazdáknak volt jó, akik kevésbé voltak tehetségesek. Nekik jót tett, hogy irányítva voltak. Szóval én tényleg láttam a téészesítés két típusát: amikor csellel és politikai trükkökkel és amikor erőszakkal vonták be az embereket.”

A másik nagy feladat az volt, hogy a téészen tartsák az embereket. Miután hazajött a katonaságból Zoli bácsinak Szokolyon kellett maradnia, mert nem engedték, hogy elmenjen.

„Amikor megkérdeztem a párttitkárt, hogy addig mit csináljak itt, amíg nem lesz rám szükség, azt mondta, addig lehetek kocsis. Én erre azt válaszoltam: Akkor leszek én kocsis én melletted, ha te leszel a ló. A főiskolát csak levelezőn végeztem és az egyik iskolás társam hívott Baranya megyébe dolgozni. És én elmentem.”

Általában mindenhol a párt irányított. Ahol voltak jobb gazdák, azokon a téészeken ez meg is látszott. Ahol ilyenek nem voltak, ott nem lett semmi belőle. Ilyen volt például Szokoly, ahol a Papp család élt.

4. Összegző gondolatok:

Az interjúk után már sokkal több mindent tudok a téészekről, de még mindig van pár dolog, amit nem értek. De egyet biztosan tudok: ez a tééma nem olyan, amit túl sokat hallunk mi, mai fiatalok, sőt, talán nem halljuk eleget. És hiába vannak még emberek, akik megélték ezeket az időket, nem biztos, hogy szívesen beszélnek róla. Az én esetemben a családom is érintett volt a téészesítésben, eddig mégsem tudtam róla semmit.

Végző soron csak egyetérteni tudok Zoli bácsival: „Ha a téészek olyan jól működtek volna, ahogy mondják, a mai napig működnének és nem bomlottak volna fel.”